

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Олег Вікторович КУБРАК,

старший викладач кафедри правосуддя
та філософії Сумського національного
аграрного університету
<https://orcid.org/0000-0001-9557-459X>

SOME ASPECTS OF INFORMATION SECURITY AND INFORMATION CULTURE

The article deals with the spectrum of the main problems related to the information security of modern media communication. There are two main areas of information security research: “protection of information from a person” (cyber threats, technological risks) and “protection of a person from information” (manipulative practices, cognitive distortions, the “post-truth” phenomenon). In this regard, the concept of information culture as the foundation of information security, as well as information ethics, is analyzed. The latter shows the inefficiency of the so-called “netiquette”; in the concept of information culture, three main aspects are distinguished: technological, cognitive and value-ideological. It is noted that the analysis of the first and second aspects dominates in research, while in practice it is the latter that plays the main role. Therefore, the formation of the information culture depends on the cultural level of a particular society and the world community as a whole; the latter, according to the author, implies a genuine dialogue of cultures, understood as mutual enrichment of cultural and moral values, coupled with a joint analysis, identification and discussion of destructive values. On this path, it is possible to solve not only the problems of information security, but also many socio-cultural, political and other problems of the modern world.

У пропонованій темі можна виділити два основних аспекти. До першого відноситься проблема захисту самої електронної інформації (“захист інформації від людини”). Дослідники виділяють тут три категорії: 1) неавторизовану зміну інформації; 2) неавторизоване розкриття інформації; 3) неавторизована відмова у доступі, що згодом стало основою можливості кібератаки типу “відмова в обслуговуванні”, тобто. це можливість зловмисника щодо доступу до ресурсів системи з метою виведення їх з ладу. Цю проблему намагаються вирішити вдосконаленням технічних механізмів захисту та правовим регулюванням даної сфери.

До другого аспекту належить захист особистості та суспільства від різних загроз, що виникли у процесі активного розвитку медіакомунікації (захист людини від інформації). Сюди дослідники відносять, передусім, всілякі свідомо і несвідомо застосовувані маніпулятивні практики, які впливають на психіку і свідомість реципієнта, починаючи з його світоглядної позиції та ціннісних переваг і закінчуючи поведінковими патернами. Раніше тут підкреслювався високий рівень ризиків для дітей та підлітків, але останнім часом зазначається, що ризики для дорослих реципієнтів, по суті, не набагато менші.

При цьому автори акцентуються на різних формах та методах маніпуляції, а також відповідно виділяють різні критерії оцінки ступеня ризику того чи іншого матеріалу. Насамперед мається на увазі найбільш травмуюча інфо-

рмація, яка актуалізує страхи, почуття безпорадності та провини. У зв'язку з цим неприпустимі до показу: зйомка людини у момент гострого переживання, відчуття розпачу та горя; демонстрація знущань; виправдання дій та вчинків злочинців. Способи захисту від неї сьогодні розробляються в медіапсихології, зокрема інформація, яка може потенційно носити стресогенний характер, має відповідати низці вимог, які дозволять забезпечити психологічний захист. А саме: висвітлення проблеми в конструктивному ключі з аналізом можливих способів її вирішення, аналіз можливих способів конструктивного подолання труднощів; інформування про хід вирішення проблемної ситуації тощо. Хоча деякі дослідники вважають, що засоби масової комунікації не так формують, скільки закріплюють вже сформовані ціннісні переваги, але інформація, що є загрозою психологічній безпеці, може спричинити зниження здатності адекватної реакції на різні життєві обставини, знижувати опір людини до зовнішнього тиску. Додамо, що тут не враховується різний ступінь сформованості та стійкості базових переконань та переваг аудиторії. Інші дослідники ставлять на першому плані когнітивні спотворення, як цілеспрямовані і ненавмисні. Зазначається, що центральною ідеєю концепту когнітивних спотворень є принципова відмова від уявлення про людей як виключно або переважно раціональних агентів. У цьому існуюча ірраціональність визнається як відхилення від єдино правильної раціональності як істотна і невід'ємна частина людського мислення. Як зазначалося, на цьому шляху сформувався феномен "постправди". Його обговорення у соціокультурному та соціально-філософському аспектах найчастіше концентрується на причинах "кризи факту". Ці причини досить багатопланові: "від надлишку фактичного матеріалу, різноманітності форм передачі інформації, що призводять до неможливості перевірити надійність і неангажованість джерел, до впливу філософії та естетики постмодернізму. Наголошують на ризиках, викликаних не стільки змістовною стороною медіакommунікації, скільки організаційно-структурною. Вона виділяє як основні характеристики ризоморфність (медіареальність складається з безлічі каналів, що переплітаються, непередбачуваних у своєму русі, постійно генеруються і відмирають); децентралізованість; відсутність центрального стрижня дії ("генетичної осі"); синергетичну гіперзв'язаність; семантичну неконтрольованість (неможливість повної контекстної фільтрації); омніпрезентність (тотальність мережевої логіки, поглинання нею всіх процесів соціальної організації); домінування морфології над дією ("як" над "що") та ін. Але легко бачити, що тут ми переходимо швидше у сферу культури та моралі. Іншими словами, у сферу відповідальності всіх суб'єктів інформаційного середовища на всіх рівнях: законодавчому, організаційно-технічному, на рівні безпосередніх виробників медіаконтенту (редакцій, журналістів, блогерів, коментаторів). Чи можливе тут якесь зовнішнє регулювання?

Правове можливе, але лише частково; що стосується етичного, то варто згадати, що ще в 70-80-х роках ХХ століття з'явилася так звана "інформаційна етика", яка з розвитком Інтернету переросла в "мережну етику" або "нетикет" - сукупність правил, що склалися по відношенню до глобальної мережі. Але очевидно, що за сучасної тенденції до морального релятивізму та культурного плюралізму ці норми можуть вельми своєрідно інтерпретуватись або

навіть відкидатись. Тому дослідники почали відзначати такі складнощі у за-твердженні інформаційної етики: неможливо точно прорахувати яким чином результати тих чи інших дій, що здійснюються у “віртуальній реальності”, по-значаться насправді; відстань між суб’єктом дії та об’єктом, на який спрямо-ваний вчинок, у комп’ютерних мережах дуже велика, що ставить під сумнів можливість безпосередньої реакції на вчинок та відповідальність за скоєні дії; висока анонімність дій у віртуальній реальності змінює уявлення суб’єкта про себе, який не схильний розглядати свої вчинки крізь призму міжособистісних відносин, а переводить в область технічних операцій чи інтелектуальних ігор, що автоматично блокує дію моральних регуляторів поведінки, які передбача-ють ставлення до людей як між “Я” та “Ти”. У зв’язку з цим робилися спроби започаткувати нову інформаційну етику на цінностях самого інформаційного середовища, а не суб’єктів, які зазнають збитків. Аргументи наводяться такі: об’єктом, на який направлена неправомірною дія, є інформація, а не людина, самі ж вчинки здійснюються у віртуальному середовищі, а не у сфері міжосо-бистісних відносин. Звідси робиться висновок: моральна норма, в такому ра-зі, могла б бути сформульована так: дбай, наскільки це можливо, про покра-щення інформаційного середовища і не завдай їй шкоди. Але цей підхід є ма-лоєфективним. Не вдаючись у подробиці, зазначимо лише, що вся історія етики наочно демонструє: в основі моральних відносин лежать не так раціо-нальні аргументи, як особисті переживання (не випадково говорять про “по-чуття обов’язку”). І якщо культурно-моральний рівень суб’єктів комунікації не достатній навіть для врахування інтересів іншої людини, навряд чи він буде достатнім для формування морального ставлення до технічно-го/інформаційного середовища. За слабкого розвитку загальноморального та загальнокультурного фундаменту навряд чи можна розраховувати на ефек-тивність якихось нових форм раціональної аргументації на користь безпеки середовища. Інформаційна культура є частиною загальної культури соціуму.

Таким чином, на наш погляд, правильніше сьогодні говорити про необ-хідність формування не інформаційної (неминуче вузько-нормативної) етики, але ширше інформаційної культури особистості та суспільства. При цьому в сьогоднішньому понятті інформаційної культури виділяються такі аспекти: технологічний, когнітивний та ціннісно-світоглядний. Але якщо проаналізува-ти матеріали на цю тему, то легко побачити, що в них частіше йдеться про перші два аспекти, тобто про знання, вміння та навички, а також норми та правила роботи з інформацією. При цьому ціннісно-світоглядний рівень обго-ворюється вкрай рідко: він, як правило, вважається справою суто особистос-ною, що навіть не відноситься до інформаційної культури як такої. У той же час загальновідомо, що саме він, будучи ядром будь-якої культурної традиції, визначає готовність суб’єкта дотримуватися не лише норм моралі, а й норм права, більше того, визначає рівень їх інтеріоризації і навіть інтерпретації. Кардинальна відмінність культурно-моральних цінностей, як відомо, часто-густо стає конфліктогенною. Тому, завершуючи наші міркування саме на цьому світоглядному рівні, резюмуємо. По-перше, проголошені сьогодні тотальний плюралізм і толерантність неминуче мають бути обмежені певними ра-мками, про що вже багато сказано. По-друге, ще один популярний вираз (і, відповідно, сфера досліджень) – “діалог культур” – на ціннісно-світоглядному

рівні слід швидше розуміти як органічне “проростання” ціннісних систем одна в одну, формування якогось симбіозу, взаємозбагачення цінностями один одного в купі із спільним аналізом, виявленням та обговоренням деструктивних цінностей. Тільки на цьому шляху, на наш погляд, можливе вирішення не лише проблем інформаційної безпеки, а й багатьох соціокультурних, політичних та інших проблем сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Городенко Л. М. Цифрова та інформаційна нерівність у мережевій комунікації. Інформаційне суспільство. К., 2012. Вип. 16. 64 с.